

Borut Košir

Vesoljna Cerkev kot primer globaliziranega pravnega reda

Postmoderna družba teži k povezovanju in ustvarjanju širokih skupnih področij interesov in izmenjavi dobrin. Ta proces označujemo kot proces globalizacije. Začenja se s povezovanjem na ekonomskem, informacijskem in kapitalnem področju. S povezovanjem različnih regij, držav in celo kontinentov je izmenjava informacij in dobrin lažja in uspešnejša. Ker se področja aplikacije takšnih in drugačnih uslug večajo, imajo doslej v lastne sisteme zaprte institucije več možnosti za prodor na druge trge in med ljudi vsega sveta.

Avtorji opozarjajo na veliko nevarnost zgolj utilitarističnega povezovanja posameznih območij. V takšnih povezavah so merodajni zgolj pridobitniški interesi, ki jim ni mar kakovostno življenje enot, ki jih zaradi ekonomskih interesov povezujejo med seboj. V nekakšnem pragmatičnem talilnem loncu bi lahko zato izginjale kulture, jeziki in bogastvo posebnosti posameznih regij, narodov in držav. Tistim, ki imajo na skrbi javni blagor, ker so nosilci politične oblasti, bi torej moralo biti pred očmi dejstvo, da ima proces globalizacije svoje prednosti in tudi veliko zank, v katere se ne bi smeli ujeti, če nočemo napraviti nepopravljive škode posameznim narodom, jezikom in kulturam.

Ker gre za zelo občutljivo zadevo in v javnosti celo sporen proces povezovanja, se je treba opreti na že preizkušene vzorce povezovanja, oziroma se ozreti na tiste institucije, ki so omenjene probleme v zgodovini reševale in zadovoljivo rešile. Pri tem mislimo predvsem na krščansko Cerkev. Od svojega Ustanovitelja ima nalogo oznaniti evangelij vsem narodom do konca sveta, ne glede na to, kje se ti nahajajo. Že od prvih binkoští dalje so si apostoli prizadevali, da bi v proces evangelizacije vpeli vse možne načine komunikacije. Pri tem jih niso ovirale različne kulture in jeziki narodov, h katerim so prišli oznanjat evangelij. Nasprotno, te so uporabili kot sredstvo za svoje odrešitjsko delo.

V naši razpravi bomo najprej pokazali globalizacijska gibanja v moderni družbi in opozorili na nevarnosti, ki jih prinašajo. Posebej bomo pokazali na možen prispevek Cerkve k tem svetovnim gibanjem. Ker je katoliška Cerkev tudi družba, ki ima svoj pravni sistem, bomo

razložili, kakšen je odnos med vesoljno in delnimi cerkvami na pravnem področju. Kako sobivajo v isti instituciji določila, ki imajo moč na celotnem teritoriju, se pravi v področju vesoljne Cerkve, s tistimi, ki natančneje določijo način življenja in delovanja v določeni krajevni Cerkvi.

1. Odnos med vesoljno Cerkvijo in njenimi deli

1. Jezusove besede, ki jih je povedal tik pred svojim vnebohodom: »Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence...« (Mt 28, 19), povedo, da je Cerkev, ki jo je Gospod ustanovil, institucija, ki naj se razširi med vse ljudi, kjer koli na zemlji bivajo. Z drugimi besedami, Cerkev je prva globalizirana družba tega sveta, in to že v samem izvoru.

Apostoli so se držali Jezusovega naročila. Sicer je o delovanju prav vseh apostolov in o krajih, kjer so oznanjali evangelij, veliko nejasnosti. Bolj ali manj je izpričano, da je npr. apostol Tomaž deloval v Indiji, kar je v tistem času zares predstavljalo popolnoma drugi konec sveta. Tako je nekaj skromnih podatkov tudi o drugih apostolih. Popolnoma pa je izpričano, da sta apostola Peter in Pavel prišla v samo središče takratnega sveta, to je v Rim.

V apostolskih delih beremo o prošnji, ki jo je na apostola Pavla naslovil Makedonec: »Pridi in nam pomagaj«. (Apd 16,9). Pavel je sledil klicu na pomoč in tako začel pokristjanjenje Evrope. Odpravil se je na zahod in pokazal, da odrešenje, ki ga je Kristus prinesel na svet, nikakor ni namenjeno samo Judom. Bil je prepričan, da ga Bog kliče, naj tam oznanja evangelij. Na ta način je prispeval k razširitvi Cerkve po vsem svetu, v Evropi pa je utrdil krščanske korenine, iz katerih še danes živi.

2. Od vsega začetka je Cerkev, ki se je širila med narode vsega sveta, bila tudi pravno urejena vidna družba. V Ap. konst. *Sacrae Disciplinae leges* papež Janez Pavel II. poudarja, kar pove že II. vat. koncil: »Ker je Cerkev ustanovljena kot družbena in vidna tvorba, potrebuje določbe, da bo njena hierarhična in organska zgradba zaznavna, da bi bilo opravljanje od Boga ji zaupanih služb, predvsem svete oblasti in delitve zakramentov, pravilno urejeno, da bi pravičnost, ki sloni na ljubezni, uravnavala medsebojne odnose vernikov ob zajamčenih in opredeljenih pravicah posameznikov, in končno, da bi cerkvenopravni zakoni podpirali, utrjevali in pospeševali skupne pobude za čim popolnejše krščansko življenje«. ¹ Kot celota, se pravi kot svetovni pojav, je bila Cerkev od vsega začetka tudi pravni sistem in to je ostala do današnjega časa.

¹ Janez Pavel II., *Sacrae disciplinae leges*, 18.

Že v začetku se je Cerkev srečevala po eni strani s svojo globalno prisotnostjo v takrat znanem svetu, po drugi strani pa je živela v delnih Cerkvah, ki so živele samostojno življenje v poslanstvu, ki so ga opravljale. Vesoljnost Cerkve je morala biti v soglasju z delnimi Cerkvami, ki so jo sestavljale. Tudi pravni red je od vsega začetka upošteval območno posebnost posameznih delov Cerkve tako, da med celotno Cerkvijo in njenimi deli ni prihajalo do napetosti, ki bi hromile temeljno poslanstvo tako vesoljne kot delnih Cerkva. Papež Janez Pavel II. zato poudarja, da Zakonik cerkvenega prava iz leta 1983 jasno uzakoni »nauk, ki kaže Cerkev kot občestvo in zato določa medsebojne tesne odnose, ki morajo vladati med delno in vesoljno Cerkvijo,....«²

3. Da je Cerkev od vsega začetka tudi pravni red, kažejo različne pravne zbirke prakrščanske Cerkve, ki so se vsaj fragmentarno ohranile do današnjega dne. Cerkvena oblast je od vsega začetka zahtevala od duhovnikov, da cerkvene zakone poznajo. Papež Celestin v pismu škofom v Apuliji in Kalabriji naroča: »Vsak duhovnik mora poznati svoje kanone.«³ To potrjuje tudi četrti cerkveni zbor v Toledu iz leta 633, ki je predpisal: »Duhovniki naj poznajo Sveto pismo in kanone, ker se morajo božji duhovniki najbolj izogibati nevednosti, ki je mati vseh zablod.«⁴

Iz povedanega je razvidno, da je vrhovna oblast v Cerkvi spodbujala predstavnike delnih Cerkva, naj oblikujejo in poznajo zakonodajo svojih Cerkva. Predvsem naj se trudijo, da bodo z vedenjem o tem, kaj Cerkev predpisuje, v praktičnem življenju izpolnjevali tisto, kar jim nalaga poslanstvo oznanjevanja evangelija.

2. Nevarnosti globalizacije in zgled, ki ga daje Cerkev

1. Ko govorimo o globalizaciji, bi se morali vprašati, kako ta pojem razumemo in kaj vanj polagamo.

V procesu globalizacije seveda ne gre zgolj za povezovanje dobrin in oseb. Temu procesu smo namreč priče tudi znotraj neke zaprte družbe. Ljudje se tako ali drugače povezujejo med seboj in tudi med seboj sodelujejo. Vsaj toliko, da drug s pomočjo drugega preživijo različne težave in preizkušnje časa, v katerem živijo. Globalizacija pa se ne omejuje le na to ali ono družbo, temveč presega vse zemljepisne in zgodovinske meje, vsako sociološko označbo in skuša vse zajeti v eno samo celoto.

² Janez Pavel II., *Sacrae disciplinae leges*, 15.

³ Pismo z dne 21. julija 429; prim *Jaffe*, 371, v: *Mansi* IV, kol 469.

⁴ Cerkevni zbor v Toledu leta 633, kan. 25, v: *Mansi* X, kol. 627.

Povezovanje brez meja, o katerem smo govorili, pa še ne zadošča za opredelitev pojma globalizacije. Pri globalizaciji namreč ne gre zgolj za količinsko, pač pa za kakovostno prizadevanje. Globalizacija zato ne zajame vsega planeta zgolj količinsko, pač pa tudi kakovostno; zajame ga na področju vrednostnega sistema, ki naj bi bil vedno bolj enovit. Hoče začeti novo obdobje sveta, v katerem živimo, in ga razumeti, reorganizirati ter zgraditi po interakciji vseh njegovih članov. Globalizacija se torej ne omejuje zgolj na socializacijo, ki je razširjena v svetovne razsežnosti, ampak si prizadeva za novo (drugačno) globalno vizijo sveta. Pri tem se seveda takoj postavi vprašanje, katere poglede na svet hoče proces globalizacije razširiti in uveljaviti kot novo predstavo (vizijo), sprejemljivo in nenazadnje tudi vsiljeno vsem ljudem.

2. Svet, ki teži k globalizaciji, se še razlikuje od realnega sveta same socializacije družb, ki jih sestavljajo države. Socializacija znotraj držav se izvaja po bolj ali manj miroljubnih in zakonitih usmeritvah, ki jih določa država in drugi pravni subjekti.

Nasprotno pa se globalizacija, ki smo ji priča, izvaja na način preseganja političnih omejitev in meja držav in od tod tudi njena predvsem gospodarska in merkantilistična narava. Socializirane družbe znotraj držav delujejo po veljavni zakonodaji, globalizacija pa predvsem po koristih, ki jih prinaša izmenjava dobrin. Prav v tem je posebna moč globalizacije. Noben, tudi totalitarni režim, se dolgo ne more upirati političnim pritiskom in prisili ekonomskih zakonitosti. Prej ali slej se mora nek notranjedržavni režim spremeniti in upoštevati zdrava politična pravila igre.

V procesu globalizacije smo torej priče načinom povezovanja brez političnih pravil. Edino pravilo, ki je bolj ali manj očitno, je pravilo koristi (vulgarnega pragmatizma), ki žene akterje globalizacije v povezovanje. To naj prinese še več koristi, ne glede na legitimne politične odločitve socializiranih družb, med katerimi se proces globalizacije odvija. Globalizacijo ustvarjajo različne trgovske pogodbe med posameznimi pravnimi ali zgolj trgovskimi subjekti. Zaradi tega si politika velikokrat zastoj prizadeva, da bi pri državljanih držav, ki se povezujejo med seboj, vzpodbudila globljo zavest o resnični povezanosti, ne samo komercialnih, pač pa predvsem človeških področij sobivanja. Pri tem se postavi vprašanje, kako naj ta proces uspe. Uspel namreč ni v že tako dokaj povezani Evropi, kaj šele v področju tretjega sveta, med tako različnimi celinami, kot so Afrika, Azija in dve ali tri Amerike.

3. Opisane zagate globalizacije moramo imeti resno pred očmi, če hočemo razumeti njeno celotno pojavnost in gibanje:

Najprej gre za tržno dejstvo, o katerem državljani še niso odločali. Globalizacija torej ne upošteva politične stvarnosti, ki jo oblikujejo

politični subjekti. Širjenje interneta služi npr. veliko bolj prodaji vsega mogočega, kot pa politični razpravi, demokratičnim procesom v družbi in skupnim odločitvam.

Tako pojmovana globalizacija ne doseže osebe v njenem središču - v področju svobodne volje, odločanja in človekove lastne pobude; pri svojem uporabniku globalizacija ne krepi zaupanja vase, ampak precej oslabi njegovo samozavest.

- Najhuje pri vsem je izginjanje posebnosti skupin in posameznikov, tako da s tem, ko vse postaja »kulturno«, najmanjšo zahtevo po različnosti zlahka karikirajo kot smešno in izjemno.

4. Iz vsega povedanega pridemo do paradoksa, ki je v tem, da globalizacija razglašča za svoj cilj preseči vse pregrade med narodi, skupnostmi in med njimi vzpostaviti medsebojno razumevanje. To razumevanje naj bi se vzpostavilo s trgovino in izmenjavo dobrin. Na ta način naj bi prišli celo do trajnega miru, do spoštovanja razlik in razumevanja med posamezniki in skupinami.

Posledice globalizacijskih procesov so velikokrat prav nasprotno temu, kar bi želeli doseči. Pojavlja se strah, da bi izgubili svojo istovetnost v nerazpoznavni množici, nagnjenje posameznih skupin k temu, da prevzamejo pobudo in z vsemi, tudi nasilnimi sredstvi utrjujejo svojo premoč. Potreba po istovetnosti prihaja na dan na vseh ravneh: kulturni, jezikovni, verski in drugih. Globalizacija res lahko zmanjša razlike na področju gospodarstva, trgovine in informacij, vendar je cena, ki jo je treba plačati vedno previsoka.

5. Cerkev ostaja na podlagi svoje zgodovinske izkušnje do takšnih globalizacijskih pojavov skrajno skeptična. Ostati mora budna in zavrniti navedene odklone. Imperiji umirajo in Cerkev ima s tem izkušnje. Noben imperij tega sveta ni preživel tisoč let in človeštvo je gledalo, kako so se sesipali, včasih celo v trenutku, ko se je zdelo, da so na vrhuncu svoje moči. Cerkev je opazovala in sobivala s takšnimi imperiji, od rimskega do komunističnega. V politični filozofiji vseh svetnih vladavin je bilo moč čutiti nekakšno zavest, da so večne. To svojo trajnost so hotele doseči z vsemi, tudi najbolj nehumanimi sredstvi. Vendar so bile v skladu z zakonitostmi zemeljskih stvarnosti zapisane propadu.

6. Kakšno alternativo je mogoče predlagati sodobnim globalizacijskim procesom, da bo tudi globalizacija mogla doseči svoje legitimne cilje? Današnji človek bi se moral spraševati o svetu, ki ga vzpostavlja. Povedali smo že, da gre pri sodobni globalizaciji za svet informacij, kapitala in industrijske proizvodnje. Pri tem gre za redukcijo vseh ravni življenja zgolj na pridobitništvo. Boj za čim večjo ekonomsko uspešnost odmišlja tisto, na kar tudi moderna država tako rada pozablja: na specifičnost lokalnih kultur, na regij, bogastvo množstva jezikov, vzgojno vlogo družine, versko različnost.

Kljub vsemu moderna država na tem področju lahko pomaga: z decentralizacijo in regionalizacijo je znala pustiti prostor za kulture in celo za krajevne jezike. S pluralno organizacijo šole, z družinsko politiko je in bo še morala priznati temeljno vlogo družine v družbi. S svojo pravilno aplicirano laičnostjo (kjer je to uspela) je omogočila svobodo izbiranja in prakticiranja vere. Abstraktna globalizacija bi se torej morala presoјati in se samoocenjevati po modelu, ki ga je marsikje že dosegla sodobna država. Pri tem se nam postavi vprašanje, ali je samoomejevanje globalizacije zgolj privid ali resna možnost, ki jo je moč udejanjiti.

7. Odgovor na to vprašanje je v veliki meri odvisen od ljudi, ki so odgovorni za javno življenje. Vsekakor se zdi, da je takšno samonadzorovanje globalizacije mogoče, ker je ponekod že udejanjeno. Udejanjeno je v občestvu, ki je že stoletje globalizirano in v katerem sobivajo, še bolje, kot eno občestvo živijo skupaj občestva različnih dežel, jezikov, kultur, gospodarske in socialne ravni, popolnoma različnih in diferenciranih političnih sistemov, ne brez sporov, brez razkolov in ločitev, a navsezadnje vselej v edinosti.

Govorimo o krščanski Cerkvi. Ne govorimo samo o rimokatoliški Cerkvi, ampak o Cerkvi vseh kristjanov, ki so sicer kot Cerkev ločeni, pa vendar edini kot verujoči v Kristusa, ki jih s krstom vključuje vase. Na globalizirani obstoj in stoletno izkušnjo Kristusove Cerkve ne bi smeli gledati kot na kulturni in kulturni stranski pojav, obrobni v primerjavi z množicami, ki jih zajema globalizacija. To bi bilo preziranje rešnice in dejanskega stanja preteklega in sodobnega sveta.

Cerkev je izvedenka v človečnosti, kot je dejal II. vat. koncil. Prav tako je izvedenka tudi v globalizaciji. Najprej zato, ker jo je udejanjila, ne da bi se tega vedno zavedala. Vse od prvih binškosti, ko Peter na čelu dvanajsterih takoj dojame, da mora Kristusovo vstajenje oznaniti ne le eni skupini, temveč vsem skupinam: Rimljanom, Grkom, heleniziranim Judom, prebivalcem današnje Turčije, današnje Romunije, današnjega Magreba itd. Različnost jezikov ni bila ovira za globalizacijo oznanila. Evangelij se je takoj oznanjal v vseh takrat govorečih jezikih.

Vesoljnost evangelija pa ni nikdar postavljala pod vprašaj istovetnosti posameznih skupin znotraj celote vesoljne Cerkve. Takoj so se množili bogoslužni jeziki, prav tako prevodi Svetega pisma. Pri tem naj tudi omenimo, da so bili ti prevodi Svetega pisma mnogokrat prva pisana besedila v jezikih, ki so se do tedaj samo govorili. Krajevne Cerkve so se oprle na domače duhovnike in se z inkulturacijo zakoreninile v najrazličnejše kulture takratnega sveta.

Cerkev tako uresničuje svoje poslanstvo, ki ga more deliti z drugimi ustanovami, seveda pa jim ga tudi ne sme vsiljevati. S tem, ko ure-

ničuje svoje poslanstvo, gradi vzorec vesoljnega občestva, ki spoštuje individualnost vseh in vsakogar. Naj nas ne skrbi, da bi se v takšni celovitosti, ki prizna posebnosti vseh in vsakogar, med seboj vse nekako pomešalo. Cerkvi se je v nekem smislu posrečila globalizacija, oziroma ena vrsta globalizacije. Ta vzorec bi lahko služil tistim, ki jih zanima svetovna globalizacija in ki so včasih zaradi nje zaskrbljeni. Sicer ne gre za isti »svet«. Gre pa za iste ljudi, za iste želje, za njihovo življenje, smrt in skupno usodo.⁵

3. Poslanstvo Cerkve v globalizacijskih procesih

1. Predsednik Rimskega kluba (Club of Rome) je imenoval katoliško Cerkev »najstarejši globalizacijski institut na svetu«. Cerkev je razširjena po vsem svetu, ne glede na meje. Razširjena zato, da opravlja svoje poslanstvo za zveličanje ljudi. Združevalna vloga cerkve je še posebej vidna ob vzpostavitvi »šengenske meje«, saj vzpostavlja različne oblike sodelovanja med obmejnimi župnijami in škofijami.

Pod drugi strani skupna vera, ki jo je prišel na evropska tla oznanjat učitelj narodov predstavlja vodilo in motivacijski vir, da bi premagali nove in stare meje med državami in narodi. Vera nam vedno znova govori o bogopodobnosti ljudi. Te je deležen vsak človek, ne glede na to, na kateri strani kakršne koli meje se nahaja. V Jezusu Kristusu smo vsi ljudje postali bratje in iz Njega, ki je Odrešenik vsakega človeka, ta človek pridobi polnost lastnega dostojanstva. To dostojanstvo ni odtujljivo in pripada vsakemu človeku iz dejstva, da je človek, rojen za večnost. Cerkev je s svojim naukom temeljna združevalka ljudi, ker s svojim naukom presega človeške meje.

Ta vloga združevanja, ki jo uresničuje Cerkev, se ne nanaša samo na razdeljenosti, ki jih prinašajo institucionalne meje, pač pa še bolj na tiste meje, ki so potegnjene v srcih ljudi. Te povzročajo grenkobo, izključevanje in drugorazrednost. Evropeizacija Evrope, ki je namenjena odpravljanju meja znotraj stare celine, ne sme oblikovati novih meja, niti meja proti tretjemu svetu niti navznoter.

2. S krščanskega vidika je cena evropeizacije Evrope previsoka tudi na področju nivelizacije kulturne različnosti. Pisana preproga nacionalnih in regionalnih posebnosti, ki so zakoreninjene v stoletnih izročilih in sestavljajo edinstveno značilnost stare celine, je nadvse dragocena dobrina, ki je ne smemo prizadeti, kaj šele odpravljati. Kljub temu da je Cerkev ena in vesoljna, od vedno spoštuje in ohranja ta nacionalna in regionalna izročila, saj je opora varnosti za ljudi tam, kjer

⁵ Prtim. J.M. Lustiger, *Cerkev izvedenka v globalizaciji*, v: *Communio* 10 (2000), 4, 301-305.

se nahajajo: znotraj lastnih kulturnih, narodnih in regionalnih posebnosti. Tudi na tem področju je treba spoštovati načelo subsidiarnosti. Sodobni človek naj ceni in razume svoje nacionalne in regionalne korenine kot temelj istovetnosti in varnosti zoper nasilje globalizacije. Nacionalna identiteta v postnacionalnem okolju terja vsakodnevno opredelitev za te korenine. Človek pa se bo seveda mogel odločiti za takšno držo le, če bo svoje nacionalne in regionalne korenine poznal in jih spoštoval. Vera in Cerkev mu pri tem pomagata, saj se evangelij inkulturira v različna okolja, čase in načine doživljanja duhovnih razsežnosti pripadnikov posamezni narodov.

Na temelju zgodovinskih, kulturnih in duhovnih vrednot bo obstala istovetnost posameznih dežel, ki se v globalizacijskih procesih združujejo v nadnacionalne strukture.

3. Vera uči, da je kraljestvo tega sveta zgolj podoba onega kraljestva, ki ga pričakujemo in ki bo človeku do konca umirilo srce in vsa njegova pričakovanja. Kdor ima pred očmi tisto kraljestvo, ki se bo dokončno šele uresničilo, ima tudi pravi smisel za velike naloge človeštva na zemlji. Samo tako je človek sposoben nase prevzeti tudi napore in odpovedi, ki jih s seboj prinašajo procesi zблиževanja narodov in držav. Kdor namreč gleda samo nase in ima te zemeljske stvarnosti za edine obstoječe stvarnosti, bo iskal zgolj lastne koristi v kratkotrajnosti tega zemeljskega veka. Ne bo pripravljen odpovedovati se tudi zgolj svojim koristim za dosego skupnih ciljev.

Noben posameznik ali skupina sama zase ne more doseči teh ciljev, pač pa le v povezovanju in sodelovanju. Vsi ljudje dobre volje bodo mogli zgraditi svet, ki bo med seboj povezan, po drugi strani pa bo sposoben spoštovati posebnosti delov, iz katerih je sestavljen.⁶ V tem procesu ima krščanska Cerkev veliko in pomembno poslanstvo, ki je tudi odgovornost. Odgovornost zato, ker je bila ustanovljena kot družba, primerljiva vsaj na zunanjem institucionalnem področju tistim, ki se danes med seboj povezujejo v globalizacijskih procesih.

4. Območna zakonodaja v globalizirani družbi, ki je Cerkev

Po II. vat. koncilu se je Cerkev po besedah papeža Pavla VI. znašla v popolnoma novem obdobju, saj so bile ponovno pretehtane pristojnosti posameznih oblastnih nivojev, kar je tudi posledica novih ekleziološko-teološko-pravnih tokov, ki pa so se še bolj uveljavili po koncilu.⁷

⁶ Prim. C. Schönborn, *Brezmejno krščanstvo*, v: *Communio* 10 (2000), 4, 295-300.

⁷ Prim. Pavel VI., Nagovor 17. avgusta 1966 (*Ad Christifideles coram admissos*), v: AAS 58 (1966), 801. *Iloc. A Singulari*, 20. novembra 1965 (*Ad E.mos Patres Cardinales et ad Consultores Pontificii Consilii Codici Iuris Canonici recognoscendo*), v: AAS 57 (1965), 985.

Eno izmed načel, ki je bilo ponovno uveljavljeno tudi na pravnem področju, je načelo subsidiarnosti.

4.1 Pojem delne Cerkve v novem Zakoniku cerkvenega prava

Namen našega razprave je pokazati pomen območne zakonodaje za življenje posameznih delov božjega ljudstva, ki uresničujejo svojo poklicanost na določenem ozemlju, s tem da pripadajo vesoljni Cerkvi. S položajem in pomenom območne zakonodaje znotraj celovitosti kanonskoprnega reda bomo pokazali, da je mogoče ohranjati in vzpodbujati območne posebnosti, ki predstavljajo obogatitev celote in ne njenega zaviranja. Če hočejo v polnosti uresničiti svoj krščanski poklic in zaživeti polnost krščanskega življenja, morajo splošne zakone Cerkve z območno zakonodajo tako konkretizirati, da bodo ti dovolj prilagojeni potrebam dela božjega ljudstva na tem ozemlju, ki ga opredeljuje kulturno in zgodovinsko okolje, v katerem deluje vesoljna Cerkev skozi življenje delne Cerkve.

Vesoljna Cerkev se torej uresničuje, gradi, utelesi in konkretno izrazi v delnih Cerkvah, ki so ustanovljene na določenem ozemlju, oziroma sredi konkretnega dela božjega ljudstva, ki se nahaja znotraj določenega ozemlja ali kulturnega okolja.⁸

Da bi mogle delne Cerkve zares učinkovito predstavljati vesoljno Cerkev na kraju, kjer živijo, morejo in morajo uporabljati vsa potrebna sredstva za doseg tega cilja. Na ta način bodo delne Cerkve pripravljene prenesti evangeljsko oznanilo najprej vernikom, ki so vanje že vključeni, potem pa tudi vsem tistim, ki na določenem teritoriju evangelija še ne poznajo, da bi tako postali verniki vesoljne Cerkve.

Praden morejo te Cerkve postati »dovolj oskrbljene z lastnimi močmi in zrelostjo, imeti lastno hierarhijo, povezano z vernim ljudstvom, pa tudi dovolj sredstev, kakršna ustrezajo njihovim posebnostim in polnemu razvoju krščanskega življenja«,⁹ morajo preiti določeno zakonito pot razvoja.

Prva faza v oblikovanju določene delne Cerkve je misijonska dejavnost, to je evangelizacija in vsaditev Cerkve v ljudstva in skupine, ka-

⁸ »Posamezni škofje so vidno počelo in temelj edinosti v svojih delnih Cerkvah, ki so oblikovane po podobi vesoljne Cerkve. V njih in iz njih se sestoji ena in edina katoliška Cerkev...« (C 23).

»Delne Cerkve, v katerih in iz katerih se sestoji ena in edina katoliška Cerkev, so najprej škofije, katerim so, če ni razvidno kaj drugega, podobne ozemeljske prelature ali ozemeljska opatija, apostolski vikariat in apostolska prefektura, pa tudi za trajno ustanovljena apostolska administratura« (ZCP, kan. 368).

⁹ Prim. M 6.

mor do tedaj še ni bila vsajena.¹⁰ Seme božje besede mora biti vrženo v določen narod. To se potem sredi naroda razvija in zraste s pomočjo Božje milosti v drevo vere, ki živi sredi božjega ljudstva združenega v posamezno delno Cerkev. Tako vsajeno evangeljsko oznanilo daje določene sadove, ki so v skladu z okoliščinami, v katerih živi posamezna delna Cerkev. Tu mislimo na duhovne, kulturne, krajevne, klimatske, ambientalne in druge pogoje, ki povzročijo določeno kulturo naroda, v katerega se Cerkev ukorenini. Pri svojem delu mora misijonska dejavnost v Cerkvi te zunanje pogoje, v katerih živijo narodi in ljudstva, katerim prinaša evangelij, nujno upoštevati. Ne bi bilo prav, da bi prenašali v nova okolja, ki so kulturno in duhovno popolnoma različna od našega, že oblikovane modele, ki se sami po sebi ne dotikajo bistva krščanstva. Treba je vreči seme in pustiti, da se inkulturira v določeno okolje in zraste na kraju primeren način, seveda ob ohranjanju vrednot in tudi institucij, brez katerih Kristusove Cerkve ne moremo misliti.

Posledica takšne inkulturacije je, da bo evangeljsko oznanilo prečistilo kulturno in duhovno okolje, v katerega bo vrženo kot seme. Evangeljskega oznanila seveda ne sme kakorkoli prizadeti ali okrniti proces inkulturacije sredi novih okolij. Misijonska dejavnost mora biti podobna procesu Božjega učlovečenja v Kristusu.¹¹

Krščanske skupnosti, ki mora rasti v veri obdarjena z bogastvom, ki izhaja iz kulture lastnega naroda,¹² se imenujejo »nove Cerkve« od trenutka, ko posedujejo določeno organsko cerkveno strukturo, čeprav še ne tudi vseh tistih elementov delne Cerkve, ki so sami po sebi potrebni za polnost krščanskega življenja kake delne Cerkve in bi izhajale iz lastnih izvirov takšne Cerkve. Zato je tu potrebna še nadaljnja pomoč vesoljne Cerkve.¹³

V tem vmesnem obdobju, ki teži k polnosti lastne organizacijske formacije, z lastnim krajevnim škofom, pastirjem svoje Cerkve, za takšno Cerkev odgovarja v moči svoje službe sam rimski papež, ki je pastir vseh vernikov in ima vrhovno oblast nad vsemi Cerkvami.¹⁴

Praktično je seveda nemogoče, da bi papež sam vodil posamezne delne Cerkve, ki še nimajo popolne hierarhije, zato takšne »nove Cerkve« zaupa najprej določenemu apostolskemu prefektu in pozneje, ko

¹⁰ Prim. *M* 6. ZCP, kan. 788.

¹¹ »Da bi Cerkev mogla vsem ljudem ponuditi skrivnost odrešenja in življenje, ki prihaja od Boga, se mora vcepiti v vse te skupnosti, in sicer s prav istimi nagibi, s katerimi se je Kristus s svojim učlovečenjem vključil v določene družbene in kulturne razmere ljudi, med katerimi je živel« (*M* 10).

¹² Prim. *M* 15.

¹³ Prim. ZCP, kan. 786.

¹⁴ Prim. *Š* 2. ZCP, kan. 333.

cerkvena struktura kaže že bolj razvito obliko, apostolskemu vikarju.¹⁵ Imenujejo se »apostolski«, ker svojo službo opravljajo kot papeževi vikarji. Njihova oblast je sicer redna, ker je pridružena službi sami, vendar namestniška (vicaria) - za razliko od tiste, ki pripada krajevnim škofom, ki so v svojih škofijah lastni pastirji in te vodijo kot Kristusovi namestniki in ne kot papeževi upravitelji.

Takšna situacija traja dokler se nove Cerkve organizacijsko toliko ne uredijo, da je tam mogoče vzpostaviti redno hierarhijo, s tem pa »nove Cerkve« postanejo delne Cerkve, v katerih se kaže ena in edina vesoljna katoliška Cerkev.¹⁶ To se zgodi, »ko v določeni človeški skupnosti (takšna nova Cerkev) doseže del svojega namena, ko se je namreč občestvo vernikov že zakoreninilo v družbenem življenju in je do neke mere prilagojeno krajevni kulturi ter mu je lastna neka stalnost in trdnost. To pomeni, da že ima nekaj domačih duhovnikov, redovnikov in laikov, čeprav še ne dovolj, in tiste službe ter ustanove, ki so potrebne za življenje in širjenje božjega ljudstva pod vodstvom lastnega škofa.«¹⁷

Kan. 368 na nov način opredeli delne Cerkve in tudi, katere vrste delnih Cerkev poznamo.¹⁸

Kanon je izrednega pomena, ker takoj poudari položaj delnih Cerkev, ki predstavljajo vsakdanje življenje vesoljne Kristusove Cerkve.

In quibus et ex quibus: vesoljna Cerkev se realizira v posamezni lokalni Cerкви. Lokalne Cerkve namreč predstavljajo realizacijo vesoljne Cerkve v določenem delu božjega ljudstva. Delne Cerkve so zato podoba, miniatura vesoljne Cerkve. Ne more obstajati drugačna vesoljna Cerkev, kot je ta, ki se uresničuje v posameznih lokalnih Cerkvah.

Una et unica: formula odlično rešuje skrb, ki se je pojavila na koncilu in tudi pozneje pri sestavljanju zakonika, da bi se namreč ne razbilo edinosti vesoljne Cerkve kljub njeni različnosti v posameznih lokalnih delih. V teh lokalnih delih resnično je in deluje ena vesoljna, katoliška in apostolska Cerkev.¹⁹

Nisi aliud constet: ima lahko dva pomena: a) obstoj druge delne Cerkve, ki se tu ne omenja: *osebna prelatura* (»solummodo in iure et

¹⁵ Prim. ZCP, kan. 371, §1.

¹⁶ Prim. C 23.

¹⁷ M 19.

¹⁸ Viri: C 23a (glede na bistvo); 26a. +ZCP, kan. 215 (ki ga odpravlja Mp. *Catholica Ecclesia*, 23. 10. 1976, ki uvaja teritorialne opatije in prelature). Mp. *De Episcoporum Muneribus*, 15. 6. 1966, III (glede na hierarhijo v delnih Cerkvah). Zgodovina teksta: *Communicationes*, (1970), 82; 86-87; (1972), 39-41; 141; (1976), 80-83; (1977), 247-248; 251; (1980), 246; 257-276; (1982), 201-204.

¹⁹ Prim. ZCP, kan. 369.

ex parte equiparantur«),²⁰ *samostojen misijon* (sui iuris),²¹ *vojaški vikariat*;²² b) po drugi strani je možno, da katera od teh Cerkva ne more biti podobna škofiji, ker npr. njen pastir ni škof.

Assimilantur: podobnost lahko obstaja glede na dvojni kriterij: pozitivni ali negativni. Glede na nekatere elemente se te oblike organiziranja delne Cerkve modelu škofije približujejo, v drugih pa od njega oddaljujejo.

Katero so te podobne oblike, pove samo zakonsko besedilo. V besedilu ni omenjena katoliška Cerkev kot celota, prav tako ne latinska Cerkev (ratione ritus), ki se razlikuje od vzhodnih Cerkva in prav tako ne posamezne vzhodne Cerkve.²³

Kan. 369 teološko-pravno opredeli model krajevne Cerkve, ki je škofija.²⁴

Norma je logična posledica formule »sunt imprimis« kan. 368. Kanon sumarično poda pojmovno opredelitev delne Cerkve, ki je v tem primeru škofija. Izraz »existit« postane v našem kanonu »inest et operatur«, bolj realen in konkreten. Definicija škofije kot delne Cerkve bo služila pri opredeljevanju drugih oblik, v katerih živi kaka delna Cerkev.

Pravni elementi omenjene definicije so naslednji: a) *Portio Populi Dei* predstavlja predvsem personalni vidik, skupnost vernikov; po drugi strani pa tudi teritorialni vidik;²⁵ b) *Episcopus cum cooperatione Presbyterii* pomeni, da k škofiji poleg dela božjega ljudstva spada tudi škof in prezbiterij. Brez škofa in duhovnikov torej ne more biti delne Cerkve, ki je škofija. Del božjega ljudstva lahko tudi brez škofa predstavlja obliko delne Cerkve, ki je podobna škofiji. Duhovniki v škofiji so lahko svetni ali redovni. Škof nikakor ne more mimo svojih duhovnikov. Škofija je vedno zaupana škofu, vendar ne brez sodelovanja zbora duhovnikov; c) *Ecclesiam particularem constituat* glede na pojmovanje iz kanona 368. Ne moremo govoriti o škofiji, ki bi ne bila najprej delna Cerkev, ki je v razvoju postala škofija; č) *Insit et operatur Ecclesia Catholica universalis*: v njej torej deluje in obstaja vesoljna Kristusova Cerkev. Zato je potrebno, da vesoljna avtoriteta Cerkve deluje preko in skozi delne Cerkve.²⁶

²⁰ Prim. *Communicationes*, (1982), 201.

²¹ Prim. Dekr. *Excelsium* (12. 9. 1986) in Pij XI., *Pojasnilo* (7. 9. 1929).

²² Prim. Instr. *Sollemne Semper* (23. 4. 1951).

²³ Prim. ZCP, kan. 1.

²⁴ Viri: § 11a (tekst je v kanon prenešen dobesedno). Zgodovina teksta; *Communicationes*, (1972), 40; (1977), 251; (1980), 278-281.

²⁵ Prim. ZCP, kan. 372, §1.

²⁶ Prim. ZCP, kan. 333, §1.

Kot teološko obogatitev kanona bi mogli navesti naslednje: a) Opredelitev škofa kot pastirja; tudi v bibličnem pomenu; b) Škofova vodstvena funkcija je v tem, da zaupano mu čredo združuje; je vidno znamenje edinosti v škofiji; c) S pomočjo in v poslušnosti Svetemu Duhu, ki je počelo edinosti v Cerkvi; č) Škof uresničuje svoje poslanstvo v škofiji s pomočjo evangelija in evharistije. »Beseda« in »Kruh« gradita Cerkev. Besedo lahko razlagamo (razodetje), vernikom predložimo v verovanje (učenje), ukažemo (pravo). Sledi zakramentalno življenje v evharistiji, ki je temelj in vir edinosti in hrana za osebno duhovno življenje in duhovno življenje skupnosti; d) Temeljne razsežnosti vere Cerkve.

4.2 Pomen območnih zakonov v novi kanonskopravni mentaliteti ter položaj škofovskih konferec v odnosu do pristojnosti krajevnih škofov na zakonodajenem področju

1. Odnos med zakonikom in območnim pravom kaže na najbolj široko razmerje, ki je vzpostavljeno med območno zakonodajo in splošnim pravom latinske Cerkve.²⁷ Pri tem pa se na pravnem področju ustvarja pravo razmerje med vesoljno in delnimi Cerkvami. Ta odnos med splošnim in območnim pravom, med vesoljno in delnimi Cerkvami pa za umevanje nikakor ni preprosto. Kot pravi H. de Lubac, delnih Cerkva ne smemo razumeti kot sekcije bolj širokega administrativnega telesa, kot dele, ki se povezujejo z drugimi, da tako tvorijo širšo institucijo, kot so to npr. na civilnem področju različne pokrajine, ki skupaj tvorijo državo. Zaradi tega so nekateri hoteli iz cerkvenega besednjaka odpraviti besedo »škofija«, ker jih preveč spominja na starorimsko civilno upravo, kjer so bile posamezne škofije del administrativne uprave celotnega imperija.²⁸ Lahko trdimo prav nasprotno, pravi De Lubac. Krajevna Cerkev živi in deluje na določenem teritoriju in je ne moremo opredeliti kot geografski oziroma družbeni pojav, pač pa le kot »skrivnost vere«.²⁹ Njen odnos do vesoljne Cerkve lahko opredelimo le s pojmom »katolištva«. Ta pojem nas usmerja k pojmovanju Cerkve kot organske celote, ki ni razpršena in znotraj sebe diferencirana celota; Cerkev je marveč usmerjena k svojemu centru, ki je temelj njene edinosti.³⁰

2. Ker dosežemo edinstvo božjega ljudstva znotraj Cerkve tudi po pravni poti, je potrebno, da se zakonodaja vesoljne Cerkve, ki izhaja iz

²⁷ »Kanoni tega zakonika se ozirajo le na latinsko Cerkev« (ZCP, kan. 1).

²⁸ Prim. H. de Lubac, *Les Églises particulières dans l'Église universelle*, Paris 1971, str. 43.

²⁹ Prim. *prav tam*, 40.

³⁰ Prim. *prav tam*, 28.

njene univerzalnosti - ta prestavlja temeljni skelet celotne Cerkve - odpira območnim pravnim uredbam in njenim različnim pravnim virom. Vendar območnih zakonodaj ne smemo razumeti na ta način, kakor da bi posamezne delne Cerkve po tej poti več ne izražale ene in edine Kristusove Cerkve, kar bi se moglo zgoditi, če bi se posamezne delne Cerkve začele zapirati zgolj v svoje nacionalne okvire, v katerih se konstituirajo. Večkrat je namreč že prišlo do tega, da so mnogi zagovarjali predvsem narodno usmeritev posamezne delne Cerkve na škodo edinosti celotne Kristusove Cerkve. Takšna opredelitev pa nasprotuje že prej omenjeni živi povezavi med delno in vesoljno Cerkvijo. Verniki se morajo čutiti del enega samega božjega ljudstva, ne glede na to, kateri delni Cerkvi pripadajo in kako je tudi na pravnem področju z območno zakonodajo urejeno njihovo konkretno versko življenje. Prav območna zakonodaja, ki aktualizira v določenem prostoru in času eno samo Kristusovo Cerkev, mora vernike povezati z vesoljno Cerkvijo.

3. Kot smo dejali zgoraj, je to velika in težka, po drugi strani pa zelo občutljiva naloga, ki je zaupana tako zakonodajalcu vesoljne Cerkve kot tudi zakonodajalcem delnih Cerkva. Na ta izziv bo moč dobro odgovoriti samo s pravilno aplikacijo načela subsidiarnosti, ki ga je natančneje opredelil II. vat. koncil in kateremu smo se v tem našem delu tudi sami že posvetili. V tej zvezi naj na tem mestu omenimo le še besede papeža Pija XII.: »To, kar more storiti posamezniki, naj si ne prilašča skupnost; takšno načelo prav tako velja za manjše skupnosti v odnosu do večjih skupnosti. Vsaka socialna dejavnost je po svoji naravi subsidiarna. Ta dejavnost mora biti namreč v prid vsem članom in skupinam določene socialne ravni; mora jih podpirati in ne uničevati. Kar velja za različne socialne skupine, velja tudi za življenje Cerkve ne oziraje se na njeno hierarhično strukturiranost«. ³¹

Če bo kanonsko pravo upoštevalo načelo subsidiarnosti, bo ne samo podpiralo harmoničen razvoj delnih Cerkva, pač pa bo tudi utrjevalo edinost vesoljne Cerkve. S tem ko je centralna oblast v Cerkvi osvobojena najrazličnejših opravil, ki jih lahko s pridom in uspešno uresničujejo nosilci hierarhične oblasti v delnih Cerkvah, se more ta posvetiti predvsem tistim opravilom, ki predstavljajo nenadomestljivo služenje vesoljni Cerkvi in njeni edinosti. V tem smislu poudarja koncil: »Ko je ta cerkveni zbor vse to dobro preudaril, obnavlja to, kar so izjavili prejšnji koncili in rimski papeži: da je namreč za obnovitev in ohranitev občestva in edinosti potrebno »ne nalagati nobenega bremena več kakor potrebne reči« (Apd 15, 28). ³²

³¹ Prim. Nagovor novim kardinalom z dne 20. 2. 1946, v: AAS, 38 (1946), 144-145.

³² E 18.

Aplikacija načela subsidiarnosti omogoča tudi centralni oblasti, da posreduje v delnih Cerkvah takrat, ko je to potrebno in v kolikor je potrebno. Rimski papež in škofovski zbor, ki mora biti vedno v povezavi s svojo glavo, to je rimskim papežem, imata v Cerkvi vrhovno oblast,³³ ki je tudi neposredna. Zato lahko posredujeta v vsakem primeru in v vsaki zadevi posameznih vernikov kakor tudi posameznih delnih Cerkva. Takšen poseg pa je v smislu načela subsidiarnosti mogoče dopustno uresničiti le takrat, kadar določen problem ne more biti uspešno rešen na nižjem nivoju in pa kadar je neprimerno, da bi se določen problem reševal znotraj in zgolj v lokalni Cerkvi sami.³⁴ Prav tako niso brez pomena viri, ki oblikujejo zakonodajo vesoljne Cerkve pri oblikovanju območne zakonodaje določene delne Cerkve.

Načelo subsidiarnosti dalje zahteva, da je splošna zakonodaja zares vir potrebne ureditve, ki jo morajo upoštevati vse delne Cerkve, po drugi strani pa pušča dovolj prostora območnim zakonodajam delnih cerkva, da na svojem področju iz te izvedejo lastno zakonodajo, ki upošteva geografsko in časovno pogojenost določene delne Cerkve. Pri tem ima posebej važno vlogo krajevna Cerkev, ki je škofija in v kateri ima krajevni škof tudi zakonodajno oblast.³⁵

4. Na ta način pa se tudi zaklad pravnih virov vesoljne Cerkve povečuje in bogati celotno božje ljudstvo. Še posebej moramo omeniti tradicionalne pravne vire, ki izhajajo iz zakonodaje plenarnih in pokrajinskih cerkvenih zborov.³⁶ Tem v okviru, ki ga določa kanonsko-pravna zakonodaja,³⁷ pripada široko področje zakonodajne dejavnosti, ki urejuje smernice za pastoralno dejavnost, utrditev discipline v življenju božjega ljudstva in rast v veri. Tako se oblikuje zbir pravnih norm »praeter et iuxta codicem«, ki ima nadvse velik pomen. Čeprav obhajanje teh koncilov ni več tako pogosto, kot je bilo to v preteklosti, pa iz njihove dejavnosti izhajajo številne rešitve, ki niso pomembne zgolj za reševanje lokalnih problemov, pač pa imajo svojo težo tudi v medškofijskem merilu in na področju vesoljne Cerkve. Vpliv tovrstnih določb je bil še posebej velik v času nastajanja zakonika iz leta 1917.³⁸

Zlasti po II. vat. koncilu je zelo pomembna tista zakonodaja, ki je posledica normativne dejavnosti škofovskih konferenc. Škofovske kon-

³³ Prim. ZCP, kan. 331 in 336.

³⁴ Prim. P. A. Bonnet, *La codificazione nel sistema delle fonti tra continuità e discontinuité*, v: F. Coccopalmerio, P.A. Bonnet, N. Pavoni (izd.), *Perché un codice nella Chiesa*, 97.

³⁵ Prim. J. T. Sawicki, *Bibliographia Synodorum particularium*, Roma S. Congr. de Sem. et Studiorum Univers., 1967.

³⁶ Prim. ZCP, kan. 439-446.

³⁷ Prim. ZCP, kan. 445.

³⁸ Prim. M. Brlek., *De momento conciliorum pro iuris Ecclesiae formatione*, v: *Antonianum*, 38 (1963), 50-86.

ference so veliko prispevale k decentralizaciji v Cerkvi, kakor jo je umeval II. vat. koncil. Zelo občutljivo področje posredništva, ki ga opravlja škofovska konferenca med vesoljno in delnimi Cerkvami - to še posebej velja za zakonodajno dejavnost - postane včasih lahko konkurenčno na eni strani v razmerju do vesoljne oblasti znotraj Cerkve, po drugi strani pa z oblastjo, ki jo imajo škofje v svojih škofijah.

Z ozirom na polemike zadnjega časa moremo trditi, da je še posebej izpostavljeno vprašanje, kakšen je pravzaprav odnos med škofovskimi konferencami in krajevnim škofom. Ta odnos prav gotovo predstavlja posebej resen problem znotraj Cerkve tako na ekleziološkem kot tudi na pravnem področju. S to problematiko so se ukvarjali tudi škofje na izrednem zasedanju škofovske konference leta 1985 in izjavili naslednje: »V svojem načinu delovanja se morajo škofovske konference zavedati svoje odgovornosti za dobro Cerkve in njene edinosti, prav tako pa tudi neodtujljive odgovornosti krajevnih škofov v odnosu do vesoljne in lastne krajevne Cerkve.«³⁹

Čeprav so šele v začetku tega stoletja natančneje izoblikovali pojem škofovske konference posamezne narodne Cerkve in so jo pojmovali predvsem kot pastoralno pomoč pri dejavnosti posameznih krajevnih škofov,⁴⁰ so v posameznih deželah že v 19. stoletju delovale škofovske konference v pravem pomenu besede.⁴¹ V času priprave zakonika iz leta 1983 pa se je pojavil predvsem omenjeni problem odnosa med škofovsko konferenco in krajevnim škofom.

Takšno skrb je bilo mogoče slišati že med II. vat. koncilom.⁴² Odlok o pastirski službi škofov zato ne priznava splošne pristojnosti škofovskih konferenc, kakor gre območnim cerkvenim zborom, pač pa samo omejene pristojnosti v posameznih, točno določenih primerih.⁴³ V letih 1972-1977 so bile v času priprav za izdelavo novega zakonika umaknjene nekatere pristojnosti, ki so bile do tedaj predvidene za delo škofovskih konferenc.⁴⁴ Pri tem gre predvsem za krčenje pristojnosti na

³⁹ Sklepni dokument »Exeunte coetu secundo« z dne 7. 12. 1985, v: *Enchiridion Vaticanum* 9, 1805. Prav tako tudi dokument Mednarodne teološke komisije »Temi scelti di ecclesiologia« z dne 7. 10. 1985, št. 5, 2-3, v: *Enchiridion Vaticanum* 9, 1713-1719.

⁴⁰ Prim. ZCP 1917, kan. 292, §1-3.

⁴¹ Prim. G. Feliciani, *Le conferenze episcopali*, Bologna 1974, 15-17.

⁴² Prim. K. Mörsdorf, *Einleitung und Kommentar zum Dekret über die Hirtenaufgabe der Bischöfe in der Kirche: Das Zweite Vatikanische Konzil 2*, Freiburg - Basel - Wien 1967, 136.

⁴³ »Sklepi škofovske konference, ki so bili sprejeti zakonito vsaj z dvetretjinsko večino glasov tistih škofov, ki imajo kot člani konference pravico odločujočega glasu, in jih je odobril apostolski sedež, dobijo obvezno pravno moč samo v tistih primerih, ko to določa obče pravo ali pa posebna odredba apostolskega sedeža, izdana po lastnem nagibu ali na prošnjo konference« (Š 38, 4).

⁴⁴ Prim. kan. 322-334 *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Car-*

področju nadzora posameznih delnih Cerkev,⁴⁵ vmešavanja v samostojnost le-teh in pristojnosti krajevnih škofov.⁴⁶

5. Od tedaj naprej se je vedno bolj poudarjalo, da je škofova oblast v škofiji »de iure divino« in ne samo cerkvenopravnega izvora.⁴⁷ Podobno je bilo poudarjeno tudi na izrednem zasedanju škofovske konference leta 1985, kjer je bilo rečeno, da je opaziti širjenje pristojnosti škofovskih konferenc, s čimer se škofje niso strinjali,⁴⁸ prav tako pa tudi poudarki s strani posameznih škofov, ki so se sklicevali na božje-pravnost pristojnosti, ki jih kot krajevni škofje imajo v svojih delnih Cerkvah in so zato prepričani, da svojih pristojnosti ne morejo prenašati na druge organizme, v našem primeru na škofovsko konferenco.⁴⁹

Problem pa se zaostruje tudi zato, ker novi zakonik ni najbolje rešil izvora zakonodajne oblasti, predvsem kako naj krajevni škof v polnosti uresničuje zakonodajno oblast,⁵⁰ saj je škofovska konferenca v marsičem pooblaščen, da za svoje območje daje za vse škofove obvezujoče odloke.

Da bi zmanjšali nastale težave, omejuje zakonik pristojnosti škofovskih konferenc le na tista področja, ki jih pravo striktno opredeli, in pravi, da »more škofovska konferenca izdati odloke le v primerih, za katere to predpisuje splošno pravo ali je to določilo posebno naročilo apostolskega sedeža ali iz lastnega nagiba ali na prošnjo same konference«. ⁵¹ Zakonik prav tako naroča, da »v primerih, za katero ne splošno pravo ne posebno naročilo apostolskega sedeža ni podelilo škofovski konferenci (omenjeno) oblast, ..., ostane pravica posameznega

dinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatamque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae recognitum, Libreria Editrice Vaticana 1980, 77-80.

⁴⁵ Prim. G. Feliciani, *Le conferenze episcopali nel Codice di diritto canonico del 1983, v: Le Nouveau Code de Droit Canonique. Actes du V Congrès de droit canonique 1*, Ottawa 1986, 502.

⁴⁶ Prim. *Relatio complectens synthesim animadversionum ab em.mis atque exc.mis patribus commisionis ad novissimum schema Codicis Iuris Canonici exhibitarum, cum responsionibus a secretaria et consultoribus datis*, Typis Polyglottis Vaticanis 1983, 93-98. Posebej 89: »Hoc Caput valde placet... textus prudenter tuetur potestatem singulorum episcoporum diocesanorum in propria cuiusque dioecesi« (kardinala Rosales in Palazzini).

⁴⁷ Prim. J. Ratzinger, *Zur Lage des Glaubens*, München 1985, 56-60; P. Berglar, *Der Bischof der Weltkirche* (seit 1945), v: *Der Bischof in seiner Zeit. Bischofstypus und Bischofsideal im Spiegel der Kölner Kirche*. Festgabe für Joseph Kardinal Höffner, Köln 1986, 455-456.

⁴⁸ Prim. W. Kasper, *Der theologische Status der Bischofskonferenzen*, v: *Theologische Quartalschrift* 167 (1987), 4.

⁴⁹ Prim. *prav tam*, 2.

⁵⁰ Prim. ZCP, kan. 391.

⁵¹ Prim. ZCP, kan. 455, §1.

krajevnega škofa neokrnjena in konferenca ali njen predsednik v imenu vseh škofov ne more ukrepati, razen če so vsi in posamezni škofje dali privolitev«. ⁵²

Da bi ne prihajalo do tega, da bi škofje ne mogli sprejeti posameznih določb škofovske konference za svoje škofije, prav tako pa tudi ne mogel sprejeti Apostolski sedež, je določeno: »Da so odloki, ... na plenarnem zasedanju veljavno sprejeti, morajo dobiti vsaj dve tretjini glasov predstojnikov, ki so člani konference in imajo odločujoč glas, obvezujočo moč pa dobijo le, ko jih pregleda apostolski sedež in so zakonito razglašeni«. Na ta način si odloki tudi pridobijo potrebno polnost iz zakonodajne oblasti. Če je nimajo iz zakonodajne oblasti škofovske konference, jo pridobijo iz moči vrhovne zakonodajne oblasti apostolskega sedeža, ki odloke potrdi. ⁵³

6. Zaradi zgoraj naštetih težav, ki so se v kanonskoprnem področju pojavile s striktno uvedbo škofovskih konferenc, pa nikakor ne pomeni, da lahko škofovske konference podcenjujemo in omalovažujemo pomen, ki ga imajo tudi na zakonodajnem področju, saj je mnogo področji, ki naj jih urejuje območno pravo, prepuščenih odločitvam posameznih škofovskih konferenc. Kakor imajo te velik vpliv navznoter v svojem lastnem področju, pa ima njihova zakonodajna dejavnost velik vpliv tudi v življenju vesoljne Cerkve.

Ugotoviti pa seveda moramo, da v luči Zakonika iz leta 1983 objektivna moč škofovskih konferenc ni tako velika, kot je bila načrtovana na samem koncilu in neposredno po koncilu. Kot smo pokazali, se danes še posebej na zakonodajnem področju - zaradi nedorečenosti pri določbah glede nosilcev zakonodajne oblasti - škofovske konference srečujejo s problemi, ki jih je treba čimprej rešiti, če nečemo, da se ta institucija nekako ne izvotli. Pri tem opozorimo na tisto, kar je zapisal J. Beyer: »Priznati moramo, da danes škofovske konference velikokrat ne naletijo na pozitiven odziv s strani krajevnih škofov, ki večkrat slabo sprejemajo preveč splošne odloke in nasvete škofovske konference, ki ji pripadajo, ker so ti slabo prilagojeni potrebam njihovih delnih Cerkva. Še manj morejo sprejeti nujno centralistično obarvane posege različnih uradov rimske kurije. Prav tako mnogi tudi slabo sprejemajo posege posebnih specializiranih komisij, ki se ukvarjajo s problemi pastore, pa čeprav so v njih predstavniki episkopata različnih dežel. Ni skrivnost, da je med škofi vedno večji odpor do takšnih posegov, prav tako pa tudi do posegov škofovskih konferenc, posebej na področju različnih oblik specializirane pastore«. ⁵⁴

⁵² ZCP, kan. 455, §4.

⁵³ Prim. ZCP, kan. 455, §2.

⁵⁴ Prim. J. Beyer, *Fondamento ecclesiale della pastorale dell'emigrazione*, v: *Per una pas-*

7. Pravo središče decentralizacije in oblikovanja območne zakonodaje je torej lahko le krajevni škof in tisti nosilci hierarhične oblasti, ki so s tem izenačeni.⁵⁵

V spremenjenem položaju, v katerem se nahajajo delne Cerkve, je torej za področje zakonodaje še posebej pomembna dejavnost krajevnega škofa,⁵⁶ ki jo mora izvajati, kar je posebej poudarjeno, osebno⁵⁷ in v mejah, ki jih opredeljuje splošno pa tudi območno pravo po določilih, ki so jih izdelale škofovske konference.

Območno pravo, ki ga oblikujejo krajevni škofje, ima velik pomen v življenju dela božjega ljudstva, ki pripada določeni škofiji.⁵⁸ Različne pravne tehnike, ki ustrezajo različnim problemom, ki jih morajo reševati območni zakoni, čeprav te niso vedno harmonične s tistimi, ki jih uporablja splošna zakonodaja, tej vsekakor odpirajo nove poti, ki so potrebne, da tudi vesoljna Cerkev na pravnem področju laže odgovori na izzive sodobnega časa. Prav tako velja, da tudi v območni zakonodaji, čeprav samo fragmentarno živi in deluje Božji zakon, ki oživlja pravno razsežnost vesoljne Cerkve.

8. Pri tem je zaradi namena, ki ga ima naša razprava, potrebno omeniti tudi velik pomen, ki ga imajo v zakonodajni dejavnosti delnih Cerkev škofijske sinode. Tu je in ostaja edini zakonodajalec krajevni škof.⁵⁹

Zakonik iz leta 1893 je značilen po tem, da vsebuje manjše število kanonov kot zakonik iz leta 1917. Temu je botrovala želja zakonodajalca, da bi bila določena področja natančneje urejena z območno zakonodajo posameznih delnih Cerkev. Zakonik je dolžan na pravnem področju uveljavljati zavest, ki jo ima Cerkev sama o sebi. V tem primeru gre torej predvsem za učenje II. vat. koncila in papežev v pokoncilskem času, ki se trudijo, da bi Cerkev dobro odgovorila na izzive 20. stoletja, v katerem živi in deluje.

9. II. vaticanski koncil se je močno trudil tudi za pluralizem znotraj vesoljne Cerkve, ki naj se uveljavi predvsem v večji izraznosti posameznih delnih Cerkev. To pa pomeni, da je bil na novo odkrit pomen območnih zakonodaj in tistih pravnih virov, ki te pogojujejo. Območna zakonodaja pa je lahko v določenem primeru splošni zakonodaji kon-

torale dei migranti. Contributi in occasione del 75° della morte di Mons. G.B. Scalabrini, Roma, Direzione generale missionaria Scalabriniani, 1980, 140.

⁵⁵ Prim. ZCP, kan. 368 in 381, §2.

⁵⁶ Prim. ZCP, kan. 391, §1.

⁵⁷ Prim. ZCP, kan. 391, §2.

⁵⁸ Prim. ZCP, kan. 369.

⁵⁹ »Edini zakonodajalec na škofijski sinodi je krajevni škof, drugi člani sinode imajo le posvetovalen glas; samo on podpisuje sinodalne izjave in odloke, ki se lahko objavijo le z njegovo oblastjo« (ZCP, kan. 466).

kurenčna; ta jo zato potrdi, da ne pride do razhajanja med splošnimi in posebnimi zakoni, lahko pa se območna zakonodaja v splošno le vključuje. Gotovo območna zakonodaja tvori bogato pravno zakladnico za vesoljno Cerkev, predvsem če pomaga oblikovati splošno zakonodajo.

Nepogrešljivost območne zakonodaje moremo opravičiti tudi z dejstvom, da se v tej kaže različnost, ki jo v življenje Cerkve prinaša drugačnost kultur in konkretnih razmer, v katerih živijo delne Cerkve, ki tvorijo vesoljno Cerkev, s tem pa tudi tisto edinost, ki jo izraža splošno pravo Cerkve, v katerem se zrcali Božje pravo. Območno pravo torej predstavlja določen »specificum« na pravnem področju in tudi na področju ustvarjanja edinosti vesoljne Cerkve. Kakor delne in tudi lokalne Cerkve predstavljajo utelešenje vesoljne Cerkve na določenem območju, prav tako predstavlja na pravnem področju območno pravo realizacijo in utelešenje splošne zakonodaje na tem istem področju.

Uresničenje območne zakonodaje, ki predstavlja utelešnje pravne specifičnosti določene delne Cerkve, nam daje tisto, po čemer je treba vedno hrepeneti znotraj vesoljne Cerkve, namreč »različnost v edinsti«.⁶⁰

Kakor smo pokazali gre prav na pravnem področju za poseben odnos med vesoljno in delnimi Cerkvami. Mnogokje območno pravo še ni izdelano in predstavlja resen izziv in nalogo za posamezne krajevne Cerkve. Pri tem delu mora biti v pomoč splošno pravo, ki pomaga umevati duha tiste cerkvene zakonodaje, ki ima svoj temelj v Božjem pravu in ki mora biti zato prisotna v vsaki območni zakonodaji kljub različnostim, ki jih pogojujejo specifičnosti življenja posamezne delne Cerkve. Po drugi strani pa mora biti splošno pravo odprto za različnosti posameznih območij, v katerih se na svojstven način uteleša ena Kristusova Cerkev. Tako postaja Zakonik cerkvenega prava, ki mora vsebovati tisto, kar je zares nujno potrebno za življenje vesoljne Cerkve na pravnem področju, je tisti center, okrog katerega se bodo oblikovale posamezne območne zakonodaje, ki pa morajo biti same v sebi sposobne izpričati duha edinosti v eni sami Kristusovi Cerkvi.

⁶⁰ »Zborna enota se kaže tudi v medsebojnih odnosih posameznih škofov z delnimi Cerkvami in vesoljno Cerkvijo. Rimski škof je kot Petrov naslednik trajno ter vidno počelo in temelj edinosti tako škofov kakor množice vernikov. Posamezni škofje pa so vidno počelo in temelj edinosti v svojih delnih Cerkvah, ki so oblikovane po podobi vesoljne Cerkve. V njih in iz njih sestoji ena in edina katoliška Cerkev. Zato posamezni škofje predstavljajo vsak svojo Cerkev, vsi skupaj s papežem pa predstavljajo vso Cerkev, povezani v miru, ljubezni in edinsti«. »Božja previdnost je hotela, da so se razne Cerkve, ki so jih apostoli in njihovi nasledniki ustanovili na raznih krajih, sčasoma združile v več organsko povezanih skupnosti. Te imajo svojo disciplino, svoje bogoslužne navade, svojo bogoslovno in duhovno dediščino, ne da bi s tem kršile edinstvo vere in enotno božjo ureditev vesoljne Cerkve« (C 23, 1 in 4).

Ko govorimo o odnosu vesoljne Cerkve do delnih Cerkva, bi v spremenjenem besednjaku današnjega sveta lahko govorili o globalizirani stvarnosti, ki je v odnosu do regionalnih posebnosti posameznih delov globalizirane družbe. Kakor ima celota, se pravi globalizirana družba, svoje legitimne cilje, tako imajo regije pravico ohranjati in živeti svoje posebnosti, ki ne pomenijo razbijanje celote, pač pa njeno obogatitev.

Zaključek

Globalizacija, kot smo ji priča v sodobnem svetu, izhaja iz načel, ki so, načelno vzeto, krščanstvu tuja. Gibalo sodobne globalizacije je namreč predvsem v ekonomsko-organizacijskih koristih posameznikov, ki so uspeli povezati med seboj različne regije in s tem ekonomski potencial, ki ga te premorejo. Nasprotno je bil glavni povezovalni vir krščanskih Cerkva kakovostna vsebina oznanila, ki so ga apostoli prejeli od Kristusa in so ga razširili po vsem svetu. Sodobna globalizacija gradi svetni imperij, ki se ima vedno bolj za nepremagljivega in dokončnega. S tem zapada v prastaro skušnjavo vseh imperijev tega sveta, namreč v prepričanje, da je dokončen in da se more obraniti s sredstvi, ki so mu na razpolago. Ta so velikokrat usmerjena proti posamezniku in njegovemu dostojanstvu. Cerkev je zato dolžna biti zelo pozorna, kaj se v sodobnem svetu dogaja. Ima namreč dvatisočletno izkušnjo z različnimi imperiji tega sveta, ki so vsi po vrsti propadli kot vse zemeljske stvarnosti. Nobena stvar na tem svetu ni večna in tudi institucije, ki jih v življenje priključuje človek, ne.

Če smo v sodobnem svetu priče globalizacijskim procesom, ki so marsikje v polnem teku, drugje še bolj na začetku, je treba paziti, da bodo ti izhajali in takšnih osnov, da ne bodo rušili tistega, kar bi morali pravzaprav graditi. Povezovanje narodov, držav in drugih subjektov mora biti zato postavljeno na sistem vrednot in ne zgolj na pridobitništvo. Skupna pravila, ki urejujejo življenje v takšnih globaliziranih institucijah ne smejo biti sama sebi namen, pač pa morajo služiti pozitivnemu poslanstvu, ki ga takšne združbe imajo. Se pravi služiti morajo kakovosti in ne zgolj pridobitništvu. Pri tem morajo ohranjati kulturno, jezikovno, narodnostno in versko bogastvo posameznih regij, ki se med seboj povezujejo. Posebnosti regij namreč ne pomenijo slabitev globaliziranih celot pač pa njihovo obogatitev.

S procesom globalizacije se je Cerkev srečala že na začetku svojega delovanja. Ni bilo malo trenj med posameznimi delnimi Cerkvami in vesoljno Cerkvijo. Vendar je Cerkev te napetosti premagala ne predvsem s pomočjo institucionalno-pravnih rešitev pač pa predvsem s pomočjo vsebin, ki jih je prinašala svetu. Cerkev ni zgolj institucija, pač pa

je teološko vzeto Kristusovo skrivnostno telo. Kristus povezuje vse dele v eno samo in svojo Cerkev. Vedno, kadar se je Cerkev držala predvsem tega izhodišča, je znala premagovati razlike, ki so se pojavile v njenih posameznih delih. To pa je tudi tisto, kar more Cerkev, kot najstarejša globalizirana družba sodobnega sveta prinesiti v nove povezovalne procese. Povedati more, da so važne predvsem vsebine, ki presegajo zgolj pridobitništvo, s katerim so mnogi zamenjali prave vsebine globalizacijskih procesov. Če se bo sodobni svet vedno znova vračal k vrednostnim koreninam, bo znal rešiti napetosti, ki se ustvarjajo znotraj novega sveta, ki ga tudi z globalizacijskimi procesi vzpostavljamo kot nov način svetovnega sobivanja vseh ljudi dobre volje. Globalizacija ni nujno nekaj slabega in ni nujno nekaj dobrega. Uspeh tega procesa je temljno odvisno od vsebin, ki jih bomo vanj položili, prav tako pa tudi od načinov, s katerimi bomo dosegali zastavljene cilje.

Povzetek: Borut Košir, *Vesoljna Cerkev kot primer globaliziranega pravnega reda*

Krščanska Cerkev je najstarejša globalizirana družba sodobnega sveta. S problemi, s katerimi se srečuje sodobni proces povezovanja narodov, držav in različnih kultur, se je Cerkev srečevala na začetku svojega obstoja. Te je reševala predvsem z vsebino svojega poslanstva, se pravi s poslanstvom oznanjevanja evangelija, ki ga je dobila od svojega ustanovitelja. Pri tem je znala ceniti različnost regionalnih posebnosti, ki so vstopale v vesoljno Cerkev. Tudi kot pravni sistem je Cerkev znamenje harmonije med vesoljnimi pravili za njeno delovanje in območnimi zakoni, ki oblikujejo delovanje posameznih delnih Cerkev. V naši razpravi smo pokazali globalizacijo v njenih dobrih in slabih razsežnostih. Potem ko smo razložili pravni odnos med vesoljno in delnimi Cerkvami, ki temelji na kakovosti vsebin, smo ta vzorec predstavili kot eno izmed možnosti za rešitev številni težav, ki jih doživlja sodobna družba v globalizacijskih procesih.

Ključne besede: pravni red, vesoljna Cerkev, globalizacija, hierarhija, organska družba, kapitalizem, pragmatizem, vrednote, trgovina, globalizacijski proces, šengenske meje, evropska kultura, narod, jezik

Summary: Borut Košir, *Universal Church as Example of Globalized Legal Order*

The Christian Church is the oldest globalized society of the modern world. The problems encountered by the modern process of connecting nations, states and different cultures were encountered by the Church at its beginnings. It solved them primarily by the contents of its mission

of preaching the Gospel it had received from its founder. In this process it was able to appreciate the different regional peculiarities entering the universal Church. Also with regard to the legal system, the Church is a sign of harmony between the universal regulations of its activity and the regional laws governing the activity of single local Churches. The article tries to show the good and the bad dimensions of globalization. After having explained the legal relation between the universal Church and the local Churches based on the quality of the contents, this pattern is presented as one of the possibilities to solve the numerous difficulties experienced by the modern society in globalization processes.

Key words: legal order, universal Church, globalization, hierarchy, organic society, capitalism, pragmatism, values, commerce, globalization process, Schengen borders, European culture, nation, language